

6. 'Ο 'Ιουστινιανός και ή κτίση του ναού της 'Αγίας Σοφίας

Βρισκόμαστε στὸν ἕκτο μ.Χ. αἰώνα. Τοὺς δύο προηγούμενους αἰῶνες, τὸν τέταρτο καὶ τὸν πέμπτο, οἱ μεγάλοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὄχι μονάχα συντέλεσαν νὰ λάμψη στὴν οἰκουμένη τὸ τρισήλιο τῆς Θεότητος (Πατέρας, Υἱὸς καὶ Ἅγιο Πνεῦμα), ἀλλὰ καὶ ἔδωκαν ἰδιαίτερη ἀκτινοβολία στὸν ἑλληνισμό. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα μὲ τὴ γλυκύτητά της κυριάρχησε στὸ νέο μεγάλο κράτος τοῦ Βυζαντίου καὶ ὁ ἑλληνισμὸς σφιχτοδεμένος μὲ τὸ χριστιανισμὸ σὲ μιὰ ἐνότητα, ἔδωσαν μιὰ νέα μορφή στὸ κράτος καὶ δημιούργησαν ἕναν ἀνώτερο πολιτισμὸ. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀνέβηκε στὸ θρόνο τοῦ Βυζαντίου ἕνας ἐπιφανὴς αὐτοκράτορας, ὁ 'Ιουστινιανός.

'Ο 'Ιουστινιανός ἔθεσε σκοπὸ στὴ ζωὴ του νὰ ἐνώση ὅλες τὶς ἐπαρχίες στὸ ἀπέραντο κράτος του καὶ νὰ σχηματίσῃ μιὰ νέα χριστιανικὴ αὐτοκρατορία. Καὶ τὸ πέτυχε καὶ χάρη στὴ δική του τὴν ἀκαμπτὴ θέληση καὶ τὸ ὀργανωτικὸ του δαιμόνιο, ἀλλὰ καὶ χάρη στοὺς διαλεχτοὺς συνεργάτες του. Οἱ πολῦτιμοι συνεργάτες του ἦταν ὁ νομομαθὴς Τριβωνιανός, ὁ οἰκονομολόγος 'Ιωάννης Καππαδόκης, οἱ δυὸ στρατηγοὶ τοῦ Βελισάριος καὶ Ναρσῆς καὶ πῶς πολὺ ἡ γυναίκα του ἡ Θεοδώρα, πὺ ἀναδείχτηκε πολῦτιμη σύμβουλός του.

Τόση ἦταν ἡ δραστηριότητα τοῦ αὐτοκράτορα, ὥστε ἕνας ἱστορικὸς Βυζαντινολόγος εἶπε γιὰ τὸν 'Ιουστινιανό: «Θὰ μπορούσε ν' ἀλλάξῃ τὴν πορεία τῆς ἱστορίας, ἂν τοῦ ἐπαρκοῦσε ὁ χρόνος, γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδιά του».

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ του ἔργα, πὺ λάμπρυναν τὴ βασιλεία του, ὁ 'Ιουστινιανός στόλισέ τὴν πρωτεύουσα καὶ τὶς πόλεις τοῦ βασιλείου μὲ λαμπρὰ οἰκοδομήματα. Ἰδρυσε ὀρφανοτροφεῖα, βρεφοκομεῖα, γηροκομεῖα καὶ φτωχοκομεῖα. Κατασκεύασε γεφύρια, δρόμους, ὕδραγωγεῖα, λουτρά, δεξαμενές, ἀποθῆκες κ.ἄ. Καὶ ἀνάμεσα σὲ ὅλα αὐτὰ ξεχώριζαν τὰ θρησκευτικὰ οἰκοδομήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ λαμπρότερο καὶ ἀθάνατο ἔργο του εἶναι ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας.

'Ο ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶχε χτιστῆ ἀρχικὰ ἀπὸ τὸ Μεγάλο Κωνσταντῖνο. Τὰ ἐγκαίνια ὅμως ἔγιναν τὸν καιρὸ τῆς βασιλείας τοῦ διαδόχου τοῦ Κώνσταντα τὸ 360 μ.Χ. 'Ο ναὸς ἦταν ἡ σπουδαιότερη θρησκευτικὴ οἰκοδομὴ στὴ βασιλίδα πόλη καὶ σ' ὅλη τὴν ἀνατολή. Σ' αὐτὸ τὸ ναὸ θριάμβευσε ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Σ' αὐτὸν ἡ μελῖρρητη φωνὴ τοῦ Χρυσοστόμου δόνησε τὶς χριστιανικὲς καρδιές. Ὅταν ὅμως ὁ

Χρυσόστομος στάλθηκε σὲ ἔξορία, ὁ λαὸς θεώρησε πὼς ἦταν περιττὸς πιά ὁ ναὸς, ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ ὁποῦ ἀκουγόταν ὁ χρυσορρήμονας πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸν πυρλόλησε.

Αὐτὸν τὸν πυρλολημένο ναὸ τὸν ἀνοικοδόμησε ὁ Θεοδόσιος Β΄ ὁ Μικρὸς (408) καὶ ἔντεκα χρόνια μετὰ τὴν πυρλόληση τοῦ πρώτου ναοῦ ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ δεύτερου.

Τὸν καιρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ στὴ στάση τοῦ Νίκα (532), ὁ ναὸς πυρπολήθηκε πάλι γιὰ δεύτερη τὴν ἀντιμετώπισε ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ νίκησε. Γιὰ τὸ ναὸ φρόντισε ν' ἀνεγερθῆ λαμπρότερος καὶ ὠραιότερος, γιὰ τὸν θεωροῦσαν σύμβολο τῆς πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους.

Τὸ περιλάμπρο οἰκοδόμημα χτίστηκε ἀπὸ δύο ὀνομαστοὺς ἀρχιτέκτονες τοῦ Βυζαντίου, τὸν Ἀνθέμιο καὶ τὸν Ἰσίδωρο.

Πέντε χρόνια καὶ δέκα μῆνες ἐργάστηκαν γιὰ τὸ ναὸ δέκα χιλιάδες ἐργάτες. Ἐφεραν ὕλικα ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο. Τὰ πιὸ πολύτιμα καὶ πιὸ ὠραῖα μάρμαρα ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς αὐτοκρατορίας. Ἔργα ἐξαιρετικῆς τέχνης ἀπὸ τὰ ἱερά τῆς ἀρχαιότητος. Μετάφεραν κολόνες ἀπὸ τὸν περίφημο ναὸ τῆς θεᾶς Ἀρτεμῆς τῆς Ἐφέσου καὶ ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Βάαλ τῆς Ἡλιούπολης στὴ Συρία. Ἐφεραν πολύτιμες πέτρες γιὰ τὴ διακόσμηση στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ μὲ συνδυασμὸ ἀπὸ χρυσάφι καὶ ἄργυρο.

Στὸ δάπεδο ἔβαλαν μωσαϊκὰ περίτεχνα. Ψηφιδωτὰ μεγάλῆς ἀξίας παρίσταναν ἀγίους στοὺς τοίχους. Ὁ ὑπέροχος θόλος, πὸν ἐπάνω του δεσπόζει ἡ μορφή τοῦ Παντοκράτορα, φαινόταν σὰ μετέωρο στὸν ἀέρα. Λαμπρὸ φῶς καὶ ἀρμονία εἶναι οἱ κυριότερες ἐντυπώσεις, πὸν ἀφήνουν κατάπληκτο τὸν ἐπισκέπτη μόλις μπῆ στὸ ἱερὸ κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο θόλο.

Ὅλο τὸ οἰκοδόμημα ἔχει μᾶκρος 78,16 μ. καὶ πλάτος 71,80 μ. Ὅπως μᾶς πληροφοροῦνε οἱ χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ στὸ ναὸ χωροῦσαν περισσότεροι ἀπὸ 500 παπάδες καὶ 25 χιλιάδες ἄτομα. Στὴ μεγάλη αὐλὴ τοῦ ναοῦ ἦταν μαρμάρινη βρύση καὶ ἐπάνω της ἦτανε χαραγμένη μιὰ ἐπιγραφὴ καρκινική:

«ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ»

Ἡ ἐπιγραφὴ διαβάζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πρὸς τὸ τέλος καὶ ἀπὸ τὸ τέλος πρὸς τὴν ἀρχή, γι' αὐτὸ καὶ λέγεται καρκινική.

Ὅταν τελείωσε ἡ οἰκοδομὴ καὶ ἦρθε ἡ μέρα γιὰ τὰ ἐγκαίνια, στὶς 27 Δεκεμβρίου τοῦ 537 μ.Χ., ὁ Ἰουστινιανὸς μπῆκε στὸ ναὸ, ἀνέβηκε στὸν ἄμωνα καὶ θαυμάζοντας ἄπλωσε τὰ χέρια του γεμάτος χαρὰ

καὶ ἀγαλλίαση καὶ ἀναφώνησε: «Δόξα τῷ Θεῷ τῷ καταξιώσαντί με τοιοῦτον ἔργον ἐπιτελέσαι. Νενίκηκά σε Σολομών».

Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι ἡ κιβωτός, μέσα στὴν ὁποία ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ βρίσκει τὸ ἔθνικόν της μεγαλεῖο καὶ κάθε χριστιανικὴ καρδιά τῆς λατρείας της στὸν Παντοκράτορα Δημιουργό. Τὰ ἀτελείωτα χρόνια τῆς σκλαβιάς τὸ γένος μας ἀναβάφτιζε τὴν ψυχὴ του στὴ γλυκιὰ ἀνάμνηση τοῦ ἱεροῦ χώρου τοῦ ναοῦ. Κάθε πικρία ἀπὸ τὴ σκλαβιά γλυκαινόταν στὸ δράμα τοῦ «Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ» καὶ ἡ ψυχὴ ζωντάνευε, γιατί σὲ χρυσὴ ἐλπίδα.

Τώρα ὁ ναός, τὸ καύχημα τῆς χριστιανοσύνης καὶ τοῦ γένους τὸ γλυκὸ ὄνειρο, ἀφοῦ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλωση χρησιμοποιήθηκε γιὰ πολλὰ χρόνια σὰν τζαμί, χρησιμοποιεῖται γιὰ μουσεῖο.